

c. 3-4/42

Když se napíše nebo vysloví jméno *Edvard Beneš*, vznikne hned představa politika, jehož nejvýraznějším znakem je úsilí o mír. Společnost Národů, kolektivní bezpečnost, odzbrojovací konference, Locarno, Ženeva, Světový mír. Žák spolupracovník a pokračovatel Masarykův se samozřejmě jeví především jako bojovník za humanitní demokracii, za svobodu vždy větší a větší, za volnost myšlení, za lidská práva člověka i za demokratický socialismus. Politika, budovaná na neměnných principech, důslednost v těchto principech, věrnost k ideálům, demokracie stejně jako u T. G. Masaryka i u Edvarda Beneše je tak základní složkou jeho politické osobnosti, že pod jejím přikrovem běžnému pozorovateli uniká plný dosah Benešova díla jako politika národního a bojovníka za práva národa. Pod ním se ztrácí také jeho pravý a skutečný poměr k armádě, který vždy je a byl nejen kladný, ale byl hlavně činně účastný, a od okamžiku, kdy byl zvolen prezidentem republiky a stal se tím i vrchním velitelem armády, přímo budovatelský.

Prezidentu Benešovi ovšem demokratická armáda není nástrojem války, nýbrž nástrojem míru. Primérním úkolem armády není vést válku, nýbrž udržet mír. Armáda není instituce válečná, nýbrž mírová. Tak jako soustava kolektivní bezpečnosti, tak jako Společnost Národů nebo Ženevský protokol měly úkol v budování míru po minulé světové válce, právě takový úkol měly také armády demokratických států a takový úkol měla především armáda naše. To ovšem neznamená, že by voják v demokracii se neměl připravovat na svůj válečný úkol, bude-li nezbytný. Ale znamená to, že k tomuto vlastnímu projevu vojáctví dospěje vojsko demokratické *jen tehdy, je-li to opravdu nezbytné*. Jinými slovy řečeno, Dr. Beneš je přesvědčen, že každý náš voják a důstojník může a má být v tomto smyslu pacifistou. Jestliže přesto je donucen vésti opravdu válku, může s tím větší rozhodností konati svou vojenskou povinnost. Koná ji u vědomí, že tím chrání nejen práva svého národa i své vlasti, ale, že tím brání i své vlastní lidské důstojnosti.

Již tím je řečeno, že Benešovi armáda je především nástrojem politickým. Nástrojem, který ovšem má sloužit jen a jen celostátním zájmům, a to je ovšem možné jen v demokracii, jež je moderním uplatněním

funkce státu. Vojsko se nesmí stát nástrojem ani jedné třídy nebo kasty, ani nějaké vládnoucí kliky. Stane-li se to někde, je to něco, co u nás před světovou válkou v širokých masách lidí bylo nenáviděno jako militarismus tak, že vzpomínkou na to bylo ztěžováno ještě i budování naší demokratické armády, alespoň v prvních letech po válce. Důstojnické kastovnictví a povýšenectví se všemi květy, t. zv. kasárenské kultury, je pak nutným průvodním zjevem takové nedemokratické, nelidové, militaristické armády, jejíž poslání se potom zpravidla rozchází s opravdovými zájmy lidu. Typickými příklady takových armád jsou armády německého prusáctví, ať již jsou to armády Bismarckovy, Vilémovy nebo Hitlerovy a příkladem takového vojenského kastovnictví byla i císařská armáda rakouská, jež u nás vyvolala tak silné citění antimilitaristické. Úkol moderní republikánské armády je však docela jiný, pozitivní, konstruktivní, mírový a zahraničně politický. Armáda je výrazem mocenské síly státu, již je nutno vhodit na váhy neustálého mezinárodního zápasu politického, jakmile vznikají v mezinárodním životě poměry nenormální s hrozcími již obrysy možných válečných konfliktů. To je politický úkol armády v demokracii. Je to ovšem ve vlastní politice státu *ultima ratio*, po níž — selže-li — nenásleduje již nic jiného než válka. V tom smyslu Beneš dává za pravdu Clausewitzovi, který definuje válku jako pokračování politiky jinými prostředky, než jsou normální metody politického boje.

Toto pojetí poslání našeho vojska nenalezalo vždy plného porozumění v části naší veřejnosti a zejména v značné části důstojnického sboru. Pro Benešovo úsilí mírové se často zapomínalo na jeho úsilí branné. Proto, co dělal v Ženevě pro mír, se nedoceňovalo, co dělal doma pro obranu. Zapomínalo se také, že byl důležitým spolutvůrcem naší první moderní armády, kterou jsme po staletích měli, armády legionářského bratrstva. Byl sklon k tomu kritizovat jeho úsilí mírové jako cosi slabošského. Dr. Beneš sám se tímto stanoviskem zabýval ve své přednášce, kterou měl v roce 1931 ve Svazu československého důstojnictva: „Je však nepochopením anebo zlou vůlí vidět v pacifismu a v ideji humanity slabošství nebo zeslabování resistance národa, nebo dokonce — nevlastenectví. Pacifismus, jak jej precisuji,

není projevem slepého, neprozřetelného optimismu. Jsem proti sentimentálnímu integrálnímu pacifismu starého ražení, který nevidí skutečné reality, jako proti jednomu extrému; jsem však stejně proti koncepci politiky mocenské, vojácké, expansivní, doplňované koncepcí o mocenském a policejním poslání dnešního státu, jako extrému druhému. Pacifism není překážkou vidět mezinárodní situaci politickou, jaká skutečně je, vidět zájmy státu a národu a především zájmy státu vlastního reálně, bez ilusí, bez sentimentality, a konat tudíž k němu plně, odpovědně, nebojácně, s pevnou vůlí a statečností všechny své povinnosti. Teprve, když náš zbrojní program po příchodu Hitlerově k moci v roce 1933 stupňoval své tempo a zejména, když naší veřejnosti se dostala přímo před oči úsilovná a neúnávná činnost pro armádu, její vyzbrojení a vybudování opevnění, jež Dr. Beneš s energií pro něho tak příslovečnou rozvinul po svém zvolení prezidentem republiky, teprve tehdy počalo se všeobecně toto úsilí oceňovat a uznávat. Teprve tehdy se zřetelně projevila souvislost mírové politiky nynějšího presidenta republiky a jeho branné politiky. Tato situace také poskytla možnost, aby pacifism Benešův byl postaven do správného světla. Stalo se zřejmým, že tento pacifism není onen spíše sentimentální pacifism, jak jsme jej znali z dob před první světovou válkou, že to není pacifismus, pohybující se ve hvězdách vysněných představ, tužeb a přání, nýbrž, že je to pacifism velmi konkrétní, téměř vědecký, pohybující se zcela při zemi a počítající s tím, že je vymyšlen lidmi, má působit mezi lidmi a sloužit lidem.

Ale ona souvislost naší politiky branné s politikou zahraniční, ona nutnost velmi

obežetně s ní zacházeti vzhledem k celkové situaci mezinárodní, což pro nás je důležitější, než pro kterýkoli jiný národ ve světě z toho důvodu, že jsme v tak výjimečně nesnadné a exponované posici geografické, to bylo, co dr. Beneš žádal kategoricky, aby bylo pochopeno československým vojákem a zejména československým důstojníkem. Podle dr. Beneše je přímo základní povinností důstojníkovou v demokracii, aby rozuměl politice svého státu i politice mezinárodní a světové, aby znal její problémy, spory i politické osobnosti a aby sledoval vnitřní i mezinárodní vývoj. Ovšem úkolem důstojníka je, aby svých osobních názorů v těchto věcech neprojevoval, aby se ostentativně a manifestačně nestavěl za ty neb ony politické směry. Jeho úkolem právě naopak je, aby rozpory ty svým chováním a postupem zmírňoval a smiřoval, aby byl tak činitelem, který smeluje a ne který rozvrací. Důstojník má stále zdurazňovat zájem celku, zájem národa, zájem státu. V celém jeho vystupování má být snaha po syntetické výchově celostátní, celonárodní a lidové. V tom dr. Beneš vidí veliký politický úkol důstojníka. K tomu ovšem je třeba, aby důstojník byl dostatečně vzdělaný, sečtělý, aby pozoroval a bedlivě sledoval vše, co se děje v domácím politickém zápase i ve světě. Tytéž požadavky je nutno klásti i na poddůstojníka. Ve zmíněné již přednášce dr. Beneš to lapidárně charakterizoval jednou větou: „Důstojník a poddůstojník nesmí být politickým analfabetou“. A vzdělanost důstojníka to je konec konců nejlepší a hlavní záruka, že armáda se neodcizí svému lidovému poslání a že se nestane nástrojem, který by již vlastním zájmem lidu, ať vědomě, ať nevědomě nesloužil.

President Beneš v minulé a v této válce

Spolupracovník Masarykův a Štefánikův je i jejich pokračovatelem. Je jediným žijícím z trojice budovatelů našeho státu. Platí-li o něm — ať už pro dlouhou činnost diplomatickou nebo pro aktivitu a zkušenosti, získané v minulé válce, či později jako presidenta republiky —, že je mezi světovými politiky svým způsobem ojedinělým zjevem, pak nutno zdůraznit i to, že, jako státník, odpovědný za užití branných sil národa, staví svoje státnické počiny na základnu nad jiné realistickou, odpovídající vojenským možnostem i potřebám obrany státu.

Stačí, abychom listovali jeho projevy několik let nazpět, abychom znali jeho počínání na odzbrojovacích konferencích, uvědomili si, co sledoval jako předseda Společnosti národů návrhem na důsledné provádění sankcí proti útočnickovi, či co obsahovaly jeho noty západním velmocem — v nichž jasně, téměř s matematickou přesností vytýčil další politický a vojenský vývoj Evropy — pak si plně uvědomíme, proč linie naší zahraniční politiky pokračuje bez nejmenší úchytky, ačkoliv svět prochází bouřemi a zvraty, pro něž není v dějinách obdoby.